

NED. TANDHEELKUNDIG GENOOTSCHAP

KORT VERSLAG VAN DE 143ste VERGADERING OP 7 EN 8 MAART 1936 TE UTRECHT

De voorzitter, de heer B. R. Bakker, memoreert na opening der bijeenkomst het overlijden van het lid C. E. Stark.

Onder de ingekomen stukken is een bedanken voor het lidmaatschap van den heer P. J. J. Coebergh. Voorts een verzoek van de commissie tot het aanbieden van een huldeblijk aan de Rijks-Universiteit te Utrecht ter gelegenheid van haar 300-jarig bestaan, om een bijdrage. Besloten wordt daarin f 50.— bij te dragen.

Het jaarverslag van den secretaris over 1935 wordt voor kennisgeving aangenomen en ter publicatie in het Tijdschrift voor Tandheelkunde afgestaan.

De penningmeester brengt verslag uit omtrent den stand der financiën, voor het beheer waarvan hem décharge wordt verleend.

Na afdoening van nog eenige huishoudelijke aangelegenheden wordt overgegaan tot de

Casuïstische mededeelingen

De heer De Jonge Cohen demonstreert een ondermolaar met overtollige linguale wortel. Het bijzondere daarvan is dat deze anomalie eenzijdig voorkomt, wat nog nooit is vastgesteld. Er bestaat in het gebit wel een physiologische asymmetrie zoowel ten aanzien van het geheel als van de samenstellende deelen. De 1e molaar, zoowel boven als onder, maakt daarop een uitzondering, die sterk afsteekt tegen de asymmetrie van de anomalieën der overige molaren en praemolaren. Ook bij vorm- en structuurvereenvoudiging der 1e molaren blijkt dit. Zoodra b.v. in plaats van 5 knobbels slechts $4\frac{1}{2}$ knobbel aanwezig zijn is het verschijnsel bilateraal. Deze symmetrie doet zich ook voor als er overtollige elementen aan voorkomen. Het gedemonstreerde exemplaar is het eerste, waarvan de anomalie niet ter anderzijde bestaat. Spr.'s

conclusie is dat òf de hypothese omtrent de uitgesproken symmetrie van vormafwijkingen der eerste molaren niet opgaat, dan wel dat men bij het onderhavige exemplaar niet met een normaal geval te doen heeft.

De heer B a c k e r D i r k s legt verband tusschen de symmetrie in de structuur der gebitselementen en het symmetrisch optreden van caries.

De heer D e J o n g e C o h e n acht dit in het algemeen wel juist, maar in het gedemonstreerde geval bestond deze niet.

De heer W i l l e m s e wijst op het verschijnsel van wortelverkorting bij de mesio buccale radix van de eerste ondermolaren, waaromtrent de heer De Boer in de vorige vergadering mededeeling heeft gedaan. Spr. vraagt of deze afwijking ook symmetrisch mag worden aangenomen als zij aan één zijde is geconstateerd. Als oorzaak wordt in de literatuur opgegeven een interne storing in de functie van de pulpa, waardoor de tandbeenvorming wordt beïnvloed en een mengsel van tandbeen en cement wordt afgezet, wat tot het eigenaardige sclerotische beeld van dergelijke wortels leidt.

De heer D e J o n g e C o h e n antwoordt, dat functiestoringen niet per sé symmetrisch behoeven op te treden.

De heer B a c k e r D i r k s herinnert in dit verband aan het onderzoek van *Ström* (Oslo) omtrent de hardheid van het glazuur op verschillende diepte. In de eerste plaats constateerde deze verschil tusschen het email van melktanden en dat van de elementen van het blijvende gebit. Bij de laatste was de hardheid aan de oppervlakte het grootst om op $\frac{2}{3}$ van de dikte plotseling af te nemen, het glazuur van melktanden nam daarentegen geleidelijk af van de periferie naar de dendingrens, waar het zachter was dan het tandbeen. *S t r ö m* leidde uit de hardheidscurve van het glazuur van eerste molaren af, dat deze elementen tot het melkgebit moeten worden gerekend.

De heer B a k k e r demonstreert de schedel van een paard, dat door verlies van een molaar een schaarbeet had gekregen, welke tot perforatie van het palatum had geleid, met gevolg dat de spijsbrij in de neusholte geraakte. Ook aan een tweeden schedel was eenzelfde mutilatie met causale schaarbeet waar te nemen. Spr. heeft getracht zich omtrent het ontstaan van deze afwijking

een beeld te vormen: Het door de extractie ontstane hiaat doet den buurtand kippen; door het ontbreken van een glazuurkap ontstaat snelle zijdelingsche slijting, waardoor de antagonistten slotte langs elkaar glijden en de omringende weefsels verdringen.

Mejuffrouw Dullemond stelt zich voor dat de geweldige asymmetrie, die zoowel in de onder- als in de bovenkaak bestaat, op lateren leeftijd moet zijn ontstaan.

De heer Visser is van meening dat de schaarbeet secundair is en de anatomische aanleg als primair moet worden beschouwd. De onzuivere occlusie kan het paard er toe gebracht hebben om dit te compenseeren, door de onderkaak naar de andere zijde te verplaatsen. De occlusie aan dien kant lijkt normaal.

Mejuffrouw Schuiringa veronderstelt dat de onderkaak van oorsprong te smal is geweest, wat het paard er toe heeft gebracht deze aldus te gebruiken, dat één kant goede occlusie opleverde. Men zou dan de verschuiving in het kaakgewricht moeten kunnen waarnemen.

De heer Van Loon voelt voor de veronderstelling van den heer Visser; het beest had oorspronkelijk een binnenbeet.

De heer Edel informeert of ook eenzijdige trek van het leidsel (b.v. bij cirkelvormigen loop in molen) oorzaak zou kunnen zijn.

De heer Bakker acht dit niet waarschijnlijk, daar het paard in gewonen dienst van de veeartsenijkundige klinieken gebruikt werd.

De heer Nord vraagt of deze afwijking meer voorkomt of wel zeldzaam is.

Den heer Bakker is gebleken dat deze afwijking iets bizonders is, vooral door het verband tusschen het ontbreken van een element en het ernstige gevolg. Over schaarbeet zonder het ontbreken van elementen is niets bekend. Vaak wordt door afslijpen getracht tijdelijk verbetering aan te brengen, maar uiteindelijk moet het beest worden afgemaakt.

De heer Backer Dirks wijst er op dat *Colyer* een uitgebreide studie gemaakt heeft van de anomalien in het paardengebit.

Op den heer *Willemsse* heeft het gedemonstreerde afslijtingsproces grooten indruk gemaakt. *Hiltebrandt* geeft aan dat de afslijting bij den mensch op soortgelijke wijze plaats heeft als bij het paard. Spr. betwijfelt of de afslijting bij den mensch wel tot stand komt op de wijze als algemeen wordt aangenomen. De putjes in het tandbeen b.v. bij sterke afslijting van het kauwvlak kunnen niet uit de occlude worden afgeleid. Spr. vraagt den heer *Bakker* naar diens ervaring omtrent de afslijtingstheorie van *Gysi*, of deze in overeenstemming is met de praktijk.

Als bij het paard zulke gevolgen van extractie ontstaan, zou men ook bij den mensch ernstige complicaties mogen verwachten. Spr. is niet overtuigd dat de schaarbeet niet primair is geweest.

Den heer *Bakker* ontbreekt voldoende materiaal om de vraag te beantwoorden, maar voor zoover aanwezig beantwoordt het niet aan *Gysi's* theorie.

Het verschil in structuur van de molaren bij het paard en bij den mensch moet noodzakelijk verschillen in afslijting opleveren.

De heer *Sanders* doet hierna mededeeling van een geval van wortelresorptie aan een tweeden melkmolaar in de bovenkaak bij een kind van $7\frac{1}{2}$ jaar, bij wie ook reeds een half jaar voordien de molaar aan de andere zijde door resorptie spontaan was uitgevallen.

Merkwaardig was dat twee oudere kinderen uit hetzelfde gezin een sterk verlate dentitie vertoonden, in tegenstelling tot de zeer vervroegde dentitie van dit jongste kind.

Het is spr. niet gelukt in de literatuur iets over deze vervroegde dentitie te vinden; alleen *Tomes* schrijft aan den gezondheids-toestand invloed op de tandwisseling toe.

De heer *Blaauw* vraagt of hier geen analogie bestaat met de idiopathische resorptie aan wortels van het blijvend gebit, waarover in vroeger jaren *C. van der Hoeven* reeds een voordracht heeft gehouden.

De heer *Tjebbes* is het op de getoonde röntgenfoto's gevallen dat er aan de 1e melkmolaren geen resorptie is waar te nemen, terwijl toch de kiemen der blijvende elementen laag liggen. In dit laatste zou voor de 2e melkmolaren een oorzaak voor vroegtijdige resorptie gelegen kunnen hebben. De factoren, die de resorptie beheerschen zijn niet geheel bekend.

De heer Sanders ontkent niet dat hierin de oorzaak kan hebben gelegen; het is alleen een verplaatsing van de vraag. Het is niet spr.'s bedoeling geweest het resorptievraagstuk nader tot oplossing te brengen.

De heer Edel herinnert aan het geval van een ééneïge tweeling, die in de bovenkaak praemature resorptie vertoonde.

De heer Visser stelt de vraag of er verband kan bestaan tusschen het besproken verschijnsel en een zekere vroegrijpheid. Hem is een geval bekend waar juist het tegenovergestelde van wat men verwachten zou zich voordeed en met extractie der tijdelijke elementen de dentitie bevorderd moest worden. Men zou een zekeren stilstand in den groei kunnen aannemen, waardoor een verlate dentitie verband houdt met den algemeenen gesteltoestand.

Het geval van den heer Sanders is van een kind dat eerder aan den achterlijken kant is, in tegenstelling met het oudste zusje met late tandwisseling, dat juist vroegrijp is.

De heer Tjebbes doet hierna mededeeling van een paar gevallen van goedaardige actinomycose. In de literatuur wordt deze aandoening steeds als ernstig geschilderd, met plankharde infiltraten en pusvorming, welke chirurgische behandeling vereischt en pas na langeren tijd tot genezing leidt.

Minder bekend zijn de zeer goedaardige vormen, waarvan spr. in den laatsten tijd eenige gezien heeft. Het eerste geval betrof een subcutaan wangabces bij een 16-jarigen jongen, uitgaande van een periodontitis aan een M₁i. Het geheel had het voorkomen van een niet-specifieke ontsteking. De korrelige pus bleek echter bij bacteriologisch en microscopisch onderzoek te stammen van een actinomycose. De behandeling (uitkrabben van het granuloom) bracht in 14 dagen genezing.

Het tweede geval was van een vrouw van 20 jaar met een subcutaan abces uitgaande van de wortels van een 1e ondermolaar, waaraan een granuloom met inderradiculaire resorptie. Bij punctie bleek de pus actinomyces te bevatten. De behandeling bestond in uitkrabben van het granuloom en applicatie van 10% joodtinctuur, waarna genezing volgde.

Het derde geval betrof een meisje van 16 jaar dat reeds 4 maanden leed aan dentitio difficilis met trismus en zwelling van de wang. Eerst werd het geval als zoodanig behandeld zonder resultaat. In de kliniek bleek bij onderzoek dat het tandzakje van

den verstandskies ontstoken was, met pericoronaire beenresorptie. Vóór de verwijdering werd de pus opgevangen; bij microscopisch onderzoek konden actinomyces worden waargenomen. In evipan-natrium narcose werd het element verwijderd en de wond ge-jodeerd. Na een week genezing.

Het vierde geval betrof een jonge man van 20 jaar met trismus en dentitio diff. Reiniging van de pericoronaire ruimte gaf geen resultaat. Bij onderzoek bleek ook een ontstekingsinfiltraat aanwezig onder de parotis, dat zich onder diathermie-behandeling uitbreidde. Ten slotte ontstond een abces waarin actinomyces geconstateerd werden. Na wegkrabben van de granulaties trad aanvankelijk verbetering op, maar later ontwikkelde zich een submandibulair abces. Weer twee weken later verscheen de patient met een abces boven het oor, hetwelk subcutaan doorgelopen was. Opnieuw opening en drainage na uitkrabben en jodeeren; ter ondersteuning inwendig joodkali. Ware het geval direct als actinomycose onderkend, dan had de halfjarige behandeling vermeden kunnen worden.

Een soortgelijk geval leidde tot de diagnose: waarschijnlijk actinomycose. Bij onderzoek bleek de pus echter steriel. Het abces sloot zich niet, zelfs ontwikkelde zich een tweede abces. Na twee maanden cultuur bleek echter dat men te doen had met bovine tuberculose, die langzaam opgekomen was. Het geval zag er aanvankelijk onschuldig uit en niet-specifiek, maar bleek achteraf toch van parodontairen oorsprong.

Den heer *B a c k e r D i r k s* herinnert dit aan twee gevallen uit eigen praktijk. In het eene had spr. extracties voor prothese verricht, er bleven echter granulaties uit de wonden woekeren, zoodat het geval naar den chirurg werd verwezen, die actinomycose constateerde. Het tweede geval had betrekking op een zwelling uitgaande van een tweeden ondermolaar met een kroon en onbehandelde wortelkanalen, welke zwelling twee weken na extractie zich openbaarde. In de korrelige pus werden actinomyces gevonden.

Beide gevallen van verwaarloozing gaven weinig subjectieve lasten en kwamen met een eenvoudige chirurgische behandeling tot genezing. Spr. raadt in dit verband aan om in twijfelachtige gevallen de patient voor nader onderzoek naar elders te verwijzen; hetzij huisarts of chirurg.

De heer *T j e b b e s* acht therapeutisch twee wegen mogelijk, enerzijds zijn met bestraling bij uitgebreide infiltraten goede re-

sultaten verkregen, anderzijds bepaalt de chirurg zich tot ex-cochleatie van het granuloomweefsel. Als nog geen abces maar wel een infiltraat aanwezig is, dan kan men door bestraling de abcesvorming bespoedigen. Uitsluitend chirurgisch komt men bij kleine haarden tot een goed resultaat. In uitgebreide gevallen is radiologische behandeling van groot nut. Chirurgische en radiologische behandeling kunnen elkaar aanvullen, waardoor chronische gevallen tot genezing komen. Door de bestraling wordt geen specifieke werking uitgeoefend, maar het schijnt dat de afweerkrachten versterkt worden.

De heer *Sanders* vraagt den heer *Tjebbes* wat hij onder *specifieke* infectie en reactie verstaat; het taalgebruik is zoo geworden, dat men daarbij direct denkt aan lues.

De heer *Tjebbes* wijst er op, dat men onderscheid tusschen vulgaire en specifieke infecties; de eerste betreffen die welke uitgaan van staphylococcon en streptococcon, de laatste t.b.c., lues en gonorrhoe, die bepaalde ziektebeelden vertoonen. Het is meer een zaak van spraakgebruik dan van nauwkeurig omlinjnde aandoeningen.

De heer *Sanders* constateert, dat aldus het wordt „specifiek”, hetwelk door serologische reacties (bij lues) in zwang is gekomen, thans wordt uitgebreid tot t.b.c. en actinomycose. Hierin ligt z.i. een bron van verwarring.

De heer *Van Hasselt* vraagt aandacht voor een onderwerp, dat van belang is voor onze patienten, n.l. de sensationeele mededeeling in de vakpers en vooral in de dagbladen omtrent het middel van Prof. *Hartman* van de Columbia Universiteit, dat het tandbeen bij het boren ongevoelig zou kunnen maken. Dit bericht is ook in onze couranten doorgedrongen; patienten brachten hem uitknipsels als stuk van overtuiging mee! Spr. heeft het middel klaar laten maken, maar het is hem helaas van twijfelachtige waarde gebleken; hij heeft er geen succes van eenige betekenis mee kunnen bereiken. Spr. vraagt of ook anderen reeds ervaringen hebben opgedaan. Indien deze met de zijne overeenkomen, zou het wellicht aanbeveling verdienen om in de pers tot voorzichtigheid te manen om geen hooge verwachtingen te wekken bij het publiek. Spr.'s patienten waren zeer teleurgesteld toen zij moesten hooren dat hij er geen resultaat mee bereikte. De patienten zijn trouwens in 't algemeen meer „bang”, dan dat de behandeling pijnlijk is.

Hoezeer de reclame in Amerika van invloed is, kan blijken uit het feit dat bij de Maatschappij van den Nederlandschen consul-generaal aldaar bericht omtrent de uitvinding is ingekomen en deze zijn bemiddeling aanbiedt. Tot spr.'s genoegen is Prof. Johnson in The American Dental Journal tegen de wijze van openbaarmaking ernstig opgekomen.

De heer Van Loon kan als „deskundige” inlichtingen verschaffen. 30 jaar geleden heeft spr. zich de fissuren laten uitboren bij wijze van „extension for prevention”. Spr. bezit overgevoelig tandbeen. Thans is spr. weer onder behandeling voor secundaire caries, is niet met angst voor de behandeling behept, maar het middel had bij hem absoluut geen uitwerking. Bij toepassing lege artis gaf het eerst een sensatie van lichte pijn, gevolgd door een gevoel van lichte verdooving, maar bij anraking met de boor was het pijngevoel even erg. Aether lost bij narcose de lipoide op; als bestanddeel van het middel is het theoretisch wel logisch, maar praktisch geeft het geen resultaat.

Volgens mededeelingen in een pamflet, dat den heer Nord uit Amerika bereikte, zou de verdoovende werking berusten op een verandering in de colloïdale structuur van de tandbeenfibrillen. Spr. heeft Dr. Burkhardt te Rochester om diens oordeel gevraagd. Deze ried de grootst mogelijke voorzichtigheid aan, vooral bij diepe caviteiten en met het oog op de etsende werking op het slijmvlies. Dr. Joachim (Brussel) was er zeer enthousiast over. Dr. Roy (Parijs) en de meerderheid der Fransche collega's die spr. er over sprak hadden minder succes met het middel gehad. Spr. beschouwt de wijze van publicatie als een groote blamage.

De heer Willemsse heeft het middel drie weken lang in circa 50 gevallen toegepast en er gunstiger ervaringen mee opgedaan dan uit de vergadering blijken. Bij toepassing in hals-caviteiten kon spr. rustig boren, maar het middel heeft geen dieptewerking en het effect is snel uitgeput. Spr. is dankbaar dat hij in de praktijk over dit praeparaat beschikt.

De heer Kenswil vestigt er ten slotte de aandacht op dat een lauwwarme luchtstroom op het tandbeen ook een verdoovende werking uitoefent.

Hierna wordt de Zaterdagavond-bijeenkomst gesloten.

In de voortgezette vergadering op Zondagmorgen in het Tandheelkundig Instituut werden een drietal voordrachten gehouden.

In de eerste plaats hield de heer J. J. Backer Dirks een referaat, getiteld: „*Een en ander betreffende de vitaliteit van het glazuur*”. Daarna behandelde de heer L. M. Willems de techniek van de „*wortelpuntresectie*”. Laatste spreker was de heer B. R. Bakker met het onderwerp: „*Revolutie in de volledige prothese*”.

Deze voordrachten worden later gepubliceerd.

B.

JAARVERSLAG 1935

Evenals bij vorige gelegenheden kan worden vooropgesteld, dat er zich in het afgelopen verenigingsjaar geen bijzondere gebeurtenissen hebben voorgedaan, waardoor van den traditioneelen gang van zaken moest worden afgeweken.

Vergaderingen. Zoo werden wederom alleen de twee voorgeschreven vergaderingen gehouden en wel op Zaterdag 9 en Zondag 10 Maart en op Donderdag 10 October; de eerste werd bezocht door 20 leden, de najaarsbijeenkomst door 30 leden.

Wetenschappelijke voordrachten en demonstraties. De programma's van beide vergaderingen waren goed voorzien van bijdragen der leden. Op Zondag 10 Maart trad als eerste spreker op de voorzitter, de heer B. R. Bakker, die „*Rapport over de eigenschappen van Palladent*” uitbracht. Vervolgens besprak de heer E. J. van den Berg „*mislukkingen bij jacketkronen en hoe die te voorkomen*”, toegelicht met een demonstratie van patienten. De heer M. de Boer demonstreerde eveneens eenige patienten om te laten zien op welke wijze hij voor hiaten in de tandrij een oplossing had gevonden, zonder tot een prothese toe vlucht te nemen. In een „*Toelichting op de te demonstreeren patienten*”, daaraan voorafgaande, verduidelijkte de spreker zijn standpunt ten aanzien van bepaalde kwesties in dit verband. De heer J. W. A. Tjebbes sloot de rij der voordrachten met de bespreking van „*Eenige gevallen van kaaktumoren*”.

In de bijeenkomst op 10 October hield de heer J. Oidtmann „*Eenige beschouwingen over de profileering van hoofd en schedel in de Norma-lateralis*”. In aansluiting daarbij besprak hij de „*Cranio- en kephalometrische pyramide-constructie*”. Hierna behandelde mejuffrouw C. M. C. Dullemond „*Afwijkingen in het melkgebit*”. Laatste spreker was de heer Ch. F. L. Nord met als onderwerp: „*Aetiologie van de open beet*”.

Het vaste agendapunt: wetenschappelijke en casuïstische mededeelingen was als steeds voor meerdere leden aanleiding tot het leveren van interessante en leerzame bijdragen, welke stof gaven tot een levendige gedachtenwisseling. De heeren Gottlich, M. de Boer, Duyvensz, Eibrink Jansen, Henry, Nord en Tjebbes brachten hiervoor materiaal ter tafel.

In de October-vergadering brachten de heeren Willemse, Van Hasselt en Duyvensz uitvoerig verslag uit, de beide eerstgenoemden van hun deelneming aan den Zahnärtetag te Berlijn, laatstgenoemde van het 4e Belgisch Nationaal Congres en het tezelfdertijd gehouden congres van de F.D.I.

Huishoudelijke aangelegenheden. Voor het wetenschappelijk onderzoek van Dr. Julius omtrent de bacteriologie van eenige tandaandoeningen in het laboratorium van Prof. Wolff, werd op verzoek van de W.T.A. van de Ver. v. Ned. Tandartsen wederom een bedrag van f 500 verstrekt. Eveneens werd een bijdrage van f 25 toegestaan voor een gedenkteeken ter eere van de nagedachtenis van Dr. Florestan Aguilar te Madrid. Besloten werd voorts het Genootschap als lid te doen toetreden tot den Ned. Bond tot bescherming van Zuigelingen en Kleuters en ter Bevordering der Praenatale zorg.

Ter gelegenheid van diens 40-jarig tandartsjubileum werd den heer P. J. J. Coebergh voor de bibliotheekzaal van het Tandheelkundig Instituut een meubilaire aankleding aangeboden.

Leden. Door overlijden verloor het Genootschap zijn eere-lid Prof. Dr. W. Dieck te Berlijn, wiens verdiensten voor de tandheelkunde en alom gewaardeerde persoonlijke eigenschappen door den voorzitter in de Maart-vergadering werden gememoreerd. In de lijst der gewone en buitengewone leden kwam geen wijziging; het aantal der eerstgenoemde categorie bedroeg aan het einde des jaars 61.

Bestuur. In de Maart-vergadering namen de nieuw benoemde bestuursleden, de heeren B. R. Bakker, J. J. Backer Dirks en L. M. Willemse zitting, resp. als voorzitter, vice-voorzitter en 2e secretaris, terwijl de heeren F. Duyvensz en P. H. Buisman resp. als penningmeester en 1e secretaris in het nieuwe bestuur overgingen.

De 1e Secretaris,
P. H. BUISMAN